

комфортна система показників соціального середовища, за яких людина, групи людей, громади та суспільство в цілому здатні спрямовувати свої зусилля для реалізації вищих соціальних функцій (генерації нових поколінь, забезпечення спадковості знань, навичок, культури у найширшому її розумінні, всебічного мирного розвитку і захисту людини) без остраху зазнати шкоди від тих чи інших, контрольованих чи неконтрольованих джерел підвищеної небезпеки (злочинних організацій, терористичних організацій, технічно аварійних об'єктів інфраструктури населених пунктів тощо).

Список бібліографічних посилань

1. Соціально-психологічні проблеми людини. *Юрайт*. 2012. URL: http://stud.com.ua/25091/psihologiya/sotsialno_psihologichni_problemi_bezpeki_lyudini (дата звернення: 15.02.2018).
2. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. 407 с.

Отримано 29.02.2018

УДК 159.9

Ірина Володимирівна ЛАМАШ,

доцент кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9548-4006>

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Представлено стислий огляд стану вивченості психологічного змісту проблеми професійної відповідальності працівників поліції. Зазначено, що професійна відповідальність є необхідною умовою професіоналізму сучасного поліцейського, але у вітчизняній психології ця проблема залишається недостатньо вивченою. У якості актуальних напрямків подальших досліджень визначено необхідність визначення поняття «професійна відповідальність працівника поліції» у психологічному сенсі, створення відповідної системної моделі зазначеного феномену та вивчення психологічних детермінант його функціонування.

Однією з найважливіших проблем і одним з пріоритетних напрямків діяльності поліції в умовах реформування правоохоронної системи є професійна підготовка, грамотно здійснюване навчання працівників поліції. Зміни, які відбулися і відбуваються практично в усіх сферах життя суспільства, вимагають нових професійних знань і умінь. Система підготовки в освітніх організаціях МВС України покликана забезпечити правоохоронні органи компетентними співробітниками з

високим рівнем професіоналізму, здатними ефективно вирішувати різноманітні завдання правового захисту суспільства. Головний чинник створення міцної правоохоронної системи вбачається в новій кадровій політиці, де особлива увага повинна приділятися підвищенню професіоналізму працівників Національної поліції України [4, с. 89]. У цілому ж, на основі аналізу відповідних наукових праць, як констатує Ю.М. Береза, у вітчизняній науці більшість дослідників визначають професіоналізм поліцейського як сукупність знань, умінь, навичок, що дозволяють виконувати відповідні професійні функції [1, с. 55]. Аналізуючи ознаки й складники професіоналізму працівника поліції, Н. Федіна доходить до висновку, що поняття «професіоналізм» зводиться не лише до досягнення людиною високих професійних результатів на основі наявних умінь і навичок, якісного виконання службових обов'язків відповідно до посадових та кваліфікаційних вимог. Непоміченою залишається наявність таких компонентів, як внутрішнє ставлення людини до праці, її психічні якості, оскільки професіоналізм – це найвищий рівень психологічних та особистісних змін, що відбуваються в процесі виконання службових обов'язків [7, с. 147].

С. Хантінгтон у концепції професіоналізму працівників силових структур (у тому числі і поліції), яка вже стала класичною, включає не тільки компетентність та корпоративний характер професії, але й відповідальність [8]. М.В. Блажевич вказує, що окремі дослідники прагнуть виділити системоутворювальну моральну якість поліцейського, що, безумовно, важливо в процесі систематизації якостей. Наприклад, С.В. Малетін називає в якості такої моральної якості професійну відповідальність. При цьому зауважує, що «розглядаючи професійну відповідальність працівника поліції, ми визначаємо її як якість особистості, що виявляється в здатності до саморегуляції своєї професійної діяльності по виконанню службових обов'язків, що відрізняється професіоналізмом, динамічністю, складністю професійних відносин і готовністю відповідати за її результати». Слід зазначити, що для працівника поліції відповідальність – це системоутворювальна якість, яка допомагає йому відповідно до закону вирішувати соціальні та міжособистісні конфлікти, здійснювати правильний моральний вибір. Поліцейському довірено вирішувати долі інших людей, він відправляє державну владу, тому повинен володіти розвиненим почуттям відповідальності за свої рішення, дії та вчинки. ... Відповідальність поліцейського є не тільки метою, але і результатом його правоохоронної діяльності (цит. за [2, с. 10]).

Відповідальність, підкреслює І. В. Клименко, є підґрунтям службової активності, сумлінного ставлення кожного працівника правоохоронних органів до своїх службових обов'язків, а також особливим методом, що забезпечує ефективне функціонування службових повноважень, однією з правових гарантій належного виконання завдань у межах компетенції та повноважень у конкретній галузі державного управління [4]. На підставі теоретичного й емпіричного аналізу І.В. Клименко робить висновок, що професійна відповідальність є

професійно важливою якістю в діяльності працівників поліції, що характеризується потребою особистості виконувати соціальні та професійні вимоги, рефлексувати результат своєї активності й здатністю керувати емоційними переживаннями [5, с. 156].

Разом з цим, слід зауважити, що, незважаючи на актуальність зазначеної проблеми, вивчення психологічного змісту професійної відповідальності працівників поліції за її психологічних детермінант залишається поза увагою вітчизняних науковців. Проведений нами теоретичний аналіз стану вивченості феномену професійної відповідальності в українській психології свідчить про те, що дослідниками були розглянуті такі аспекти цієї проблеми як: професійна відповідальність як риса особистості (М.І. Сметанський, 1994), психологічні основи становлення військово-професійної відповідальності (А.О. Афанасьєв, 2000), формування морально-етичної відповідальності особистості майбутнього практичного психолога (І.Г. Тимошук, 2003), професійна відповідальність в управлінській діяльності (С.В. Баранова, 2006), психологічні детермінанти відповідальності менеджерів промислового підприємства (О.В. Лазорко, 2007), формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів (Е.В. Лузік, 2009), формування професійної відповідальності у майбутніх учителів основ здоров'я (С.Б. Букша, В.І. Бабіч, 2010), відповідальність як особистісна цінність у структурі професійної ідентичності творчо обдарованого працівника (В.В. Кириченко, 2011), психологічні аспекти відповідальності як професійно значущої якості майбутнього фахівця соціальної сфери (О. Патинок, 2016). Наукові роботи І.В. Клименка (2017), до думки якого ми звертались вище, акцентують увагу на актуальності формування відповідальності майбутніх поліцейських в контексті програми психологічного супроводу, але цього недостатньо для детального розкриття психологічного змісту професійної відповідальності працівників поліції. Зважаючи на те, що відповідальність є однією з базових моральних властивостей особистості та виступає як характеристика її морально-етичної сфери [3, с. 135], в умовах реформування правоохоронної системи нагальною потребою є створення методологічних підходів до вивчення професійної відповідальності правоохоронців у галузі психологічної науки та розгортання емпіричних досліджень у цьому напрямку. У цьому сенсі важливим є визначення поняття «професійна відповідальність працівника поліції» на ґрунті створення відповідної системної моделі зазначеного феномену та визначення психологічних детермінант його функціонування має особливу теоретичну та практичну значущість для розуміння професіоналізму працівників поліції в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Береза Ю. М. Поняття, сутність та зміст професійної підготовки працівників підрозділів поліції особливого призначення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 53–60.

2. Блажевич Н. В. Проблема систематизации нравственных качеств полицейского. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2017. № 3 (41). С. 8–12.

3. Брюхова Н. Г., Бородай Т. В. Психологические особенности развития ответственности в зрелом возрасте. *Социосфера*. 2013. № 4. С. 135–136.

4. Венедіктов В. С. Національна поліція України: професіоналізм та конкурентоспроможність як перспективи розвитку. *Право і Безпека*. 2017. № 1. С. 89–93.

5. Клименко І. В. Формування відповідальності у майбутніх правоохоронців у процесі професійної підготовки. *Право і Безпека*. 2017. № 2 (65). С. 152–157.

6. Клименко І. В. Симптомокомплекс відповідальності курсантів – майбутніх правоохоронців у контексті програми психологічного супроводу. *Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці*. 2017. № 3 (17). URL: <http://expert-nazarov.com/nomera/766-2017-3-17> (дата звернення: 22.01.2018).

7. Федіна Н. Професіоналізм як чинник регулювання ефективної діяльності поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 145–149.

8. Huntington S. P. Soldier and state: The theory and practice of civil-military relations. *Defense Analysis*. 2000. Vol. 16, No. 3. P. 345–346.

Отримано 05.03.2018

Станіслав Олександрович ЛАРІОНОВ,

*доцент кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3027-8535>;*

Павло Валентинович МАКАРЕНКО,

*заступник декана з навчально-методичної та наукової роботи
факультету № 4 (кіберполіції)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9055-3287>*

ДІАГНОСТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ

Аналізується проблема поведінкової діагностики агресивності особистості засобами психологічного тренінгу. Наводяться дані щодо наявних взаємозв'язків «поведінкової» і «тестометричної» агресивності поліцейських.

Проблема агресивної поведінки набуває в суспільстві дедалі більшої актуальності і гостроти.

Агресія тлумачиться дослідниками дуже широко, в основному у зв'язку з насильством чи його наслідками [1]. С. Розенцвейг включав до агресивної конструктивні та деструктивні дії, спрямовані на подолання перешкод, або просування до цілі. В структуру агресивної поведінки він